

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Tematisk satsingsområde

Fellesskap

Rapport fra arbeidsgruppen

21.06.2023

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Målsetning og samfunnsutfordringer	4
Målsetning.....	4
Samfunnsutfordringer	4
1. Tillit og demokrati.....	5
2. Sosial ulikhet og utenforskap	5
3. Omstilling av velferdsstaten	5
4. Klimaendringer og miljø	6
NTNU Fellesskaps aksjonsfelter	6
1. Samfunnsmessige fellesskap	6
2. Kulturelle fellesskap.....	6
3. Stedsforankrede fellesskap	7
4. Teknologisk medierte fellesskap	7
NTNU Fellesskaps overordnede problemstillinger.....	7
Fagmiljø på tvers av NTNU som kan bidra til problemstillingene	8
Finansieringsmuligheter i Forskningsrådet og Horisont Europa	9
Eksterne samarbeidspartnere	9
Relevans for NTNUs utdanninger	9
Hvordan kan kunnskapen som utvikles tas i bruk?.....	10
Bærekraft, muliggjørende teknologier og globalt perspektiv	11
Bærekraft.....	11
Muliggjørende teknologier	11
Globalt perspektiv	11
Faglige overlapp med de andre TSOer.....	12
NTNU Fellesskap og NTNU Helse og livsvitenskap.....	12
NTNU Fellesskap og NTNU Energi.....	12
NTNU Fellesskap og NTNU Samfunnssikkerhet og beredskap.....	12
NTNU Fellesskap og NTNU Hav og kyst	13

Forord

I mars 2023 besluttet styret ved NTNU å videreføre tematiske satsingsområder som strategiske virkemiddel ved NTNU i tråd med NTNUs strategi. De fem forslagene som ble vedtatt var (1) Energi, (2) Hav og kyst, (3) Helse og livsvitenskap, (4) Samfunnssikkerhet og beredskap og (5) Fellesskap.

Styrevedtaket fremhevet at de fem forslagene er på overordnet nivå, og det er helt avgjørende å iverksette en videre prosess med å konkretisere og avgrense hver av de fem satsningene og avklare eventuelle grenseganger mellom de fem. Rektor har nedsatt arbeidsgrupper for hvert initiativ med deltagere fra aktuelle fakultet/institutter. Videre har det blitt etablert strategiske råd for alle satsinger som vil ta arbeidet fra arbeidsgruppene videre.

Denne rapporten er et resultat av arbeidsgruppen NTNU Fellesskap. Arbeidsgruppen fikk i oppdrag å avgrense og konkretiseres det faglige innholdet i NTNU Fellesskap. Arbeidsprosessen i gruppen har vært jevnlig møter og innspill fra forskningsgrupper ved NTNU. Arbeidsgruppens sammensetning var:

Navn	Stilling	Organisatorisk tilhørighet
Ottar Ness	Professor	Institutt for pedagogikk og livslang læring (SU)
Aurora Hoel	Professor, Prodekan for kunst og nyskaping	Institutt for kunst- og medievitenskap (HF)
Letizia Jaccheri	Professor	Institutt for datateknologi og informatikk (IE)
Monica Lillefjell	Professor, Fagenhetsleder, Nestleder utdanning	Institutt for nevromedisin og bevegelsesvitenskap (MH)
Rolee Aranya	Professor, Studieprogramleder for MSc. i Urban Ecological Planning	Institutt for arkitektur og planlegging (AD)
Ragnar Torvik	Professor	Institutt for samfunnsøkonomi (ØK)
Bernt Rundberget	Instituttleder	Institutt for arkeologi og kulturhistorie (VM)
Hilde Røysland	Senierrådgiver, Sekretariat for arbeidsgruppen	Avdeling for forskning, innovasjon og eksterne relasjoner

Vi vil takke for oppdraget og det gode samarbeidet både innad i gruppen, med de andre arbeidsgruppene og ikke minst for alle nyttige innspill fra engasjerte forskningsgrupper ved NTNU og Bård Li forskningsrådgiver ved SU. Utredningsarbeidet som presenteres i denne rapporten framhever at missions-orienterte satsingsområder (målrettede samfunnsoppdrag) kan mobilisere sterke forskningsmiljøer ved NTNU til å bidra med banebrytende kunnskapsutvikling, gjennom nyskapende forskning, utvikling og utdanning. Vi ser derfor frem til hvordan NTNU Fellesskap, i sammenheng med de andre tematiske områdene, kan bidra til å realisere NTNUs visjon om å utvikle kunnskap for en bedre verden.

Trondheim, 21. Juni 2023

Arbeidsgruppe for NTNU Fellesskap

Målsetning og samfunnsutfordringer

Målsetning

NTNU Fellesskap har som målsetning å forstå og utvikle samfunnsmessige, kulturelle, stedsforankrede og teknologisk medierte fellesskap som fremmer livskvalitet, tillit, solidaritet og nødvendig omstilling i møte med de store samfunnsutfordringene.

Samfunnsutfordringer

Norge og verden står overfor store utfordringer som krever koordinert handling og kunnskapsbasert omstilling for å skape et bærekraftig samfunn for nåtidens og fremtidige generasjoner. Norge skårer stadig høyt på ulike levekårsmål. Disse høye plasseringene kan ses i sammenheng med det norske politiske systemet og den norske (nordiske) velferdsmodellen, som begge forutsetter en høy grad av tillit, legitimitet og fellesskap. Dette til tross, er heller ikke det norske samfunnet forskånet fra et økende press mot demokratiske prosesser. Det økte presset viser seg ved at demokratiets forutsetninger ikke lenger kan tas for gitt. Den åpne og opplyste offentlige samtalen, den saklige og utforskende debatten, empatisk og verdiggjørende dialog, tilliten til kunnskap og forskning og respekten for inkluderende og ansvarliggjørende demokratiske prosesser er eksempler på slike forutsetninger under press ([FNs bærekraftsmål](#); [WHO Council of on the Economics for All](#); [OECD Economy of Well-being](#); [Langtidsplanen for forskning](#); [Our Common Agenda – Report of the Secretary-General UN](#); [International Institute for Sustainable Development](#); [EU Strategic Foresight](#)).

Et levende demokratisk samfunn bygger på innbyggernes aktive deltakelse. De sosiale og kulturelle arenaene må derfor være innrettet slik at en mangfoldig befolkning motiveres til å bidra, med løsninger og prosesser som gjør deltakelse mulig. Det norske velferdssamfunnet med en velferdsmodell som bygger på høy tillit mellom folk og utstrakt bruk av fellesskapsløsninger. Den høye graden av tillit – både mellom individer og grupper i befolkningen, mellom befolkningen og myndighetene og mellom by og land – har lange historiske røtter, og har sammenheng med opplevelsen av fellesskap og kulturell identitet ([Meld. St. 5, 2022-2023](#)).

I en tid med rask omstilling og store demografiske endringer som setter velferdsmodellen under press, må tilliten og fellesskapet styrkes på tvers av generasjoner og bakgrunner for å sikre bærekraften i den norske samfunnsmodellen. Samtidig er fellesskap og livskvalitet for framtidige generasjoner avhengig av at nåværende generasjoner tar klimaendringene på alvor, og at det utvikles kunnskap, politikk og praksiser som bidrar til rettferdig og grønn omstilling. Dette krever tiltak som reduserer økonomiske, sosiale og regionale forskjeller, bekjemper utenforskap, trygger arbeidsplasser, motvirker tendenser til polarisering og avmaktsfølelse, bidrar til demokratisk deltakelse og politisk ansvarlighet, og som samtidig bekjemper hatytringer, diskriminering og politiske ekkokammer. Et mer mangfoldig samfunn har også muligheter til å være mer kreativt, innovativt og nyskapende. Ansvar for alt dette ligger ikke i én enkelt samfunnssektor. For å lykkes må vi evne å se sammenhengene mellom mange samfunns- og politikkområder og ha et langsiktig perspektiv. Dette forutsetter også innsikt i hva som over et langt tidsspenn har formet dagens samfunn og utfordringene vi nå står i. Samfunnsutfordringene rammer ulikt, og det samme gjelder tiltakene som settes inn for å løse dem, noe som kan føre til ytterligere splittelse og polarisering ([UCL Institute of Health Equity and NTNU WellFare, 2023](#)).

NTNU Fellesskap setter søkelyset på hvordan sikre et levedyktig demokrati som ivaretar fellesskapets beste, hvordan styrke tillit, solidaritet og samhold på tvers av ulike grupper og hvordan unngå utenforskap i en samtid preget av falske nyheter, trollfabrikker og økende polarisering. Et sentralt tema i den forbindelse er forholdet mellom teknologi og samfunn, inkludert de ulike fellesskapene der teknologier settes i spill – med implikasjoner og konsekvenser som i mange tilfeller er uventede (for eksempel sosiale mediers bidrag til polarisering).

På den ene siden adresserer NTNU Fellesskap en ønsket utvikling, altså en felles verdi eller mål i tråd med demokrati, rettferdighet, inkludering og mangfold. Samtidig adresserer temaet skyggesider ved fellesskap, som nasjonalistisk sjåvinisme, manglende global solidaritet, misbruk av kultur og historie, polarisering, utenforskap og destruktiv konflikt. NTNU Fellesskap skal med andre ord utvikle kunnskap om både positive og negative fellesskap, inkludert uintenderte effekter av etablerte fellesskaper.

Med bakgrunn i det ovennevnte, grunnlagsdokumentet som ble laget for styresaken for NTNU Fellesskap og en innspillrunde fra forskningsgrupper ved NTNU, har fire særlig sentrale samfunnsutfordringer blitt identifisert: (1) Tillit og demokrati, (2) sosial ulikhet og utenforskap, (3) omstilling av velferdsstaten og (4) klimaendringer og miljø.

1. Tillit og demokrati

Demokratiet er i krise og tilliten til institusjoner og mellom mennesker er synkende. Dette vises blant annet gjennom vanskeligheter med å legitimere fellesskapsløsninger i en tid der omstilling kreves på en rekke samfunnsområder. Det er en utfordring hvordan framtidige generasjoner skal trenes og utdannes til solidaritet, samhold, medborgerskap, demokrati og fellesskap. I den norske modellen er det sentralt hvordan arbeidsplasser og trepartssamarbeid kan styrke fellesskap. Polariserte fremstillinger i media og økende nyhetsunnngåelse blant unge påvirker demokratisk deltakelse som igjen truer demokratiet som styringsform. Mistillit, sosial eksklusjon og spredning av desinformasjon danner grobunn for konspirasjoner og radikaliserings. Utdanningssystemet (barnehage, skole, universitet), inkludert universitetene sin rolle som stedlig fellesskap og samfunnsutvikler, utfordres i lys av behovet for forskningsinformert politikktutvikling og en opplyst og solidarisk offentlig samtale.

2. Sosial ulikhet og utenforskap

Sosial ulikhet øker både lokalt og globalt som et resultat av økende forskjeller i inntekt, formue, tilgang til samfunns- og naturressurser, makt og muligheter til å påvirke egen livssituasjon. Økende sosial ulikhet har konsekvenser for helse (fysisk og psykisk), livskvalitet og sosial deltagelse, ved å stå utenfor arbeid og utdanning. Ulikhet kan lede til utenforskap og manglende sosial tilknytning, noe som igjen kan lede til polarisering, radikaliserings og spenninger mellom identitetspolitikk og fellesskapsløsninger. Utenforskap kan også handle om religion, kjønn, generasjonskløfter, geografiske ulikheter, spenninger mellom majoritets- og minoritetsbefolkning, konflikter om verdsetting av ulike naturressurser, samt tilgang til og bruk av teknologi, tjenester og andre muliggjørende ressurser. Utvikling av inkluderende fellesskap kan fungere som et sosialt sikkerhetsnett som kan bidra til å styrke likestilling gjennom kollektiv representasjon. Men det finnes også fellesskap som truer demokratiet, likestilling og omstilling til et bærekraftig samfunn. Marginaliserings- og ekskluderingsmekanismer i samfunnet er en sentral driver for rekruttering til grupper og miljøer med destruktiv innvirkning på enkeltmennesker og samfunn.

3. Omstilling av velferdsstaten

En kunnskapsbasert offentlig sektor med bred tillit i befolkningen er grunnleggende for den norske velferdsmodellen. Skal vi klare å bevare denne velferdsmodellen i en periode med mindre økonomisk handlingsrom – og samtidig bevare tilliten og legitimitet til universelle velferd – trenger vi å tenke nytt om hvordan offentlig sektor skal utformes med sine tiltak og tjenester. Svekket tillit og demokrati, økende sosial ulikhet og utenforskap, endringer i arbeidsliv, sektorfragmentering og demografisk sammensetning (inkludert eldrebølgen) setter velferdsstaten under hardt press. Ny kompetanse må utvikles og et sikkerhetsnett må på plass som hindrer at flere faller utenfor, og som bidrar til å fremme samfunnsdeltakelse blant de som har falt utenfor. Verdsetting av mangfold og behov for ulike deler av det endrede samfunnet er nødvendig for å sikre en inkluderende velferdsstat som samtidig mobiliserer krefter i velferdssamfunnet. Dette innebærer blant annet økt samskaping med frivillighet, sivilsamfunn og andre relevante aktører, samtidig som det politiske ansvaret for menneskerettigheter og

bærekraftig utvikling må ivaretas og forsterkes. Det finnes også handlingsrom for omstilling og innovasjon gjennom nye teknologier og nye modeller for organisering og finansiering av tjenester og systemer. Slik muliggjørende kunnskapsutvikling krever imidlertid faglig kunnskap fra flere disipliner og transdisiplinær forskning, og at kunnskap og løsninger aktivt tas i bruk i samfunnet.

4. Klimaendringer og miljø

Samfunnsutfordringer knyttet til klimaendringer skaper en usikker fremtid både for nåtidige og fremtidige generasjoner. Klimaendringene vil kunne lede til en rekke kriser knyttet til migrasjon og geopolitisk ustabilitet, økonomiske omveltninger, økende helseproblemer (fysisk og psykisk) og skader på kulturmiljøer og kulturminner, samt ikke minst til forringelse av miljøet gjennom tap av artsmangfold, insektdød og spredning av fremmede arter. Slike kriser påvirker fellesskap både lokalt, nasjonalt og globalt. Det kan oppstå spenninger mellom prioriteringer av klima og miljø på den ene siden, og fellesskap og utjevning av sosiale forskjeller på den andre. Omstillingen til en grønnere verden krever atferdsendring og kollektiv handling på tvers av hele samfunnet, noe som er utfordrende siden samfunnssystemer og offentlig sektor i store deler av verden preges av sektorfragmentering og et styringssett som motvirker helhetlige og robuste løsninger.

NTNU Fellesskaps aksjonsfelter

Før vi presenterer NTNU Fellesskap sine foreslåtte overordnede problemstillinger vil vi presisere NTNU Fellesskap sine fire mulige aksjonsfelter: (1) Samfunnsmessige fellesskap, (2) kulturelle fellesskap, (3) stedsforankrede fellesskap og (4) teknologisk medierte fellesskap.

1. Samfunnsmessige fellesskap

Samfunnsmessige fellesskap omfatter politiske, økonomiske, juridiske og institusjonelle faktorer som bidrar til dannelse av fellesskap. Utøvelse av både lokal og nasjonal makt har fått endrede vilkår i nye globale sammenhenger, noe som merkes i det økende presset på den etablerte nordiske samfunnsmodellen. For å sikre en mer rettferdig omstilling må vi studere de politiske, sosiale, psykologiske, relasjonelle og teknologiske dimensjonene ved omstillingsprosesser: hvem (eller hva) er inkludert, hvem (eller hva) er ekskludert, hva bidrar deltakelsen til, hvilke positive og negative konsekvenser har tiltakene som foreslås på lokale og globale arenaer i kort og langt perspektiv? Her er det viktig ikke bare å se på de forhold og verdier vi vil fremme, men også på de krefter og prosesser som skaper utenforskap, konflikt og polarisering.

- Geopolitiske fellesskap
- Institusjonelle fellesskap
- Ideologiske fellesskap
- Utenforskap

2. Kulturelle fellesskap

Kulturelle fellesskap omfatter «kultur» både som materielle praksiser som binder folk sammen i en gruppe, og mer spesifikt kunstneriske praksiser og kultursektoren. Her finner vi mye som vi oppfatter som sentrale fellesskapsbyggere: språk, fortellinger, historie, religion, samt kunst- og kulturuttrykk som film, medier, litteratur, bildekunst, arkitektur, musikk, drama, teater og dans. Identitetsbygging alene og i forhandling sammen med andre er kjernen her. Et viktig poeng er imidlertid at det alltid finnes fellesskap i fellesskapene: I en gitt gruppe finnes det både majoritets- og minoritetsstemmer og bruddlinjer mellom dem.

- Språklige fellesskap
- Narrative fellesskap
- Historiske fellesskap
- Skapende fellesskap

3. Stedsforankrede fellesskap

Stedsforankrede fellesskap omfatter fellesskap definert gjennom geografiske og materielle forhold over tid. Slike fellesskap eksisterer i spennet mellom det lokale og det globale, og mellom menneske og natur. Et sentralt tema vil være samspillet mellom menneskelige aktiviteter og vår omverden uttrykt i for eksempel barnehage, skole, bysamfunn, nabolag, boforhold, produksjonsmåter og klima, miljø og naturmangfold. Hvilken rolle kan for eksempel utforming av steder og omgivelser ha for å skape motstandsdyktige og sosialt bærekraftige fellesskap, eller for å bryte disse fellesskapene ned?

- Lokale og globale fellesskap
- Fellesskap mellom menneske og natur
- Urbane fellesskap
- Geografiske fellesskap

4. Teknologisk medierte fellesskap

Fellesskap muliggjort gjennom teknologisk infrastruktur er ikke kun definert i motsetning til stedsforankrede fellesskap, men må tenkes som et eget felt med egne relasjoner og egne regler. Muligheten til å danne teknologisk medierte fellesskap har endret måten mennesker forholder seg til hverandre på, med algoritmer og kunstig intelligens som muliggjørende og kompliserende faktorer. Den teknologiske infrastrukturen preger alt, men er også delvis usynlig – og det er store forskjeller både innad i land og mellom land når det gjelder tilgang og muligheter.

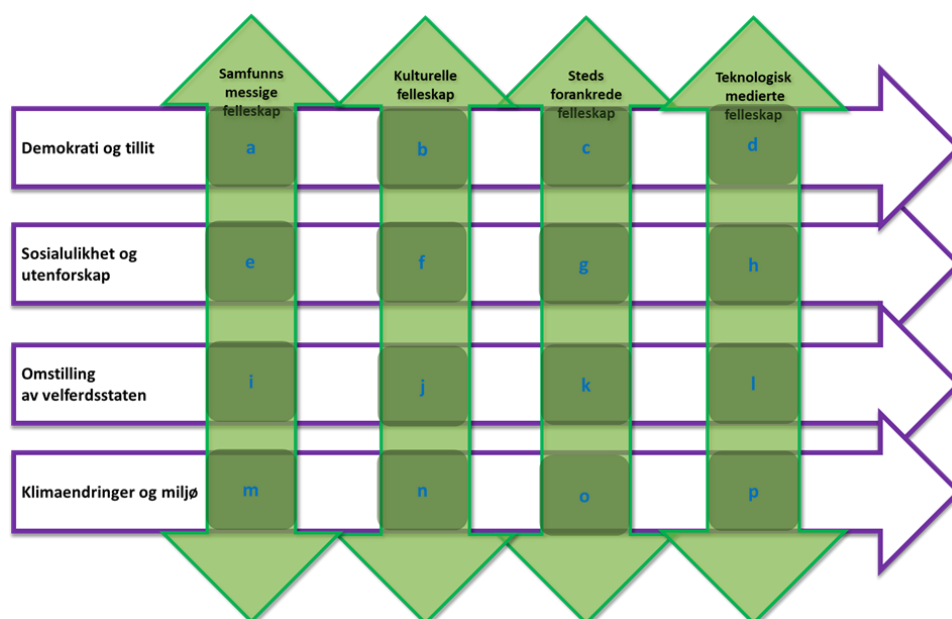
- Forestilte fellesskap
- Fellesskap i nettverk
- Teknologisk medierte fellesskap
- Fellesskap formet av kunstig intelligens

NTNU Fellesskaps overordnede problemstillinger

Basert på NTNU Fellesskaps målsetting, samfunnsutfordringer og aksjonsfelter kan fire overordnede problemstillinger formuleres:

1. Hvordan forstå og utvikle samfunn, kultur, steder og teknologi som fremmer tillit og demokrati?
2. Hvordan forstå og utvikle samfunn, kultur, steder og teknologi som utjevner sosial ulikhet og reduserer utenforskap?
3. Hvordan forstå og utvikle samfunn, kultur, steder og teknologi som ivaretar bærekraftig og sosialt rettferdig velferdsutvikling?
4. Hvordan forstå og utvikle samfunn, kultur, steder og teknologi som ivaretar klima og miljø?

Som figuren nedenfor viser, kan mer spissede forskningsproblemstillinger formuleres i krysningen mellom de nevnte samfunnsutfordringene og de enkelte undertemaene. Man kan også se for seg forskningsproblemstillinger som kobler flere typer fellesskap med én eller flere samfunnsutfordringer. Både samfunnsutfordringene og de tematiske underområdene bør dessuten ses som dynamiske og som noe som kommer til å endre seg over tid. Dermed blir stadig nye problemstillinger aktuelle i fremtiden, basert i NTNUs forskningsmiljøer og deres samarbeidspartnere.

Figur 1. Sammenheng mellom samfunnsutfordringer, aksjonsfelter og mulige forskningsspørsmål.

Fagmiljø på tvers av NTNU som kan bidra til problemstillingene

Det de fire overnevnte samfunnsutfordringene har til felles, er at de er for innfløyte og komplekse til at teknologi alene kan løse dem. Omstilling krever endring i menneskelig atferd og sosiale systemer, og en anerkjennelse av at sosial bærekraft er en forutsetning og driver for økologisk og økonomisk bærekraft. Dette gjelder også omstilling som avhenger av teknologiske løsninger, som må understøttes av kunnskap om sosiale og kulturelle prosesser for å lykkes. NTNU Fellesskap skal være et handlingsorientert satsningsområde, noe som betyr at kunnskapen som fremskaffes skal bidra til ønsket utvikling og endring i samfunnet. Forslag for utvikling av satsingsområdet hviler derfor på en forståelse av at både fellesskap og kunnskap er felles-skapt.

Innfløyte og komplekse samfunnsutfordringer kjennetegnes alle ved at de krever en transdisiplinær og tverrfaglig forskningsinnsats for å kunne løses. Dette gjelder også de fire samfunnsutfordringene som NTNU Fellesskap løfter frem.

Som signalisert i strategien «Kunnskap for en bedre verden», skal NTNU bidra til å løse de store samfunnsutfordringene. Med sin unike kombinasjon av å være et breddeuniversitet med en teknisk-naturvitenskapelige hovedprofil, er NTNU særlig godt posisjonert til å bli en premissleverandør i den omstillingen som må til. I tillegg så har NTNU sterke humanistiske og samfunnsvitenskapelige forskningsmiljøer som er posisjonerte til å utvikle fremragende forskning og innovasjon for å forstå og løse de store samfunnsutfordringene innen NTNU Fellesskap.

Finansieringsmuligheter i Forskningsrådet og Horisont Europa

Det finnes mange eksterne finansieringsmuligheter for forskningsspørsmålene i NTNU Fellesskap. Samfunnsutfordringenes globale natur, gjør at vi vil finne utlysninger fra både nasjonale og internasjonale kilder, hvor EUs utlysninger er særlig viktig både i omfang og som virkemiddel for internasjonalt samarbeid.

Når det gjelder EU, har strategisk plan 2020-2024 for rammeprogrammet for forsknings- og innovasjon (Horisont Europa) formulert en av fire prioriteringer slik; «Creating a more resilient, inclusive and democratic European society.» Denne prioriteringen kommer særlig til uttrykk i utlysninger i «klynge 2»; [Culture, Creativity and Inclusive Society](#) og vi ser også muligheter innenfor Klynge 1; [Health](#). Også EUs *Missions* er relevante; særlig Mission Cities, hvor NTNU allerede har en prosjektportefølje, og Mission Climate som tematisk er relevant for NTNU Fellesskap. I tillegg har Horisont Europa flere virkemidler for fremragende forskning som kan søkes med utgangspunkt i forskningsspørsmålene i NTNU Fellesskap. En COST Action er også en mulighet for internasjonale nettverk på felles, udekkede, forskningsspørsmål i Europa. EU har dessuten en rekke finansieringsmuligheter ved siden av rammeprogrammet, på områder som migrasjon, likestilling og likeverd, kreative Europa og flere andre.

Blant Joint Programming Initiatives, en samfinansieringsordning mellom EU og de enkelte lands forskningsråd, vil vi nevne [JPI Urban Europe](#). Andre internasjonale kilder finner vi i [Erasmus+](#) og [Nordforsk](#). Videre finnes det en rekke stiftelser som tildeler forskningsmidler som kan være relevante; Bergen Forskningsstiftelsen/Trond Mohn, K.G. Jebsen, Stiftelsen Dam og Bill and Melinda Gates Foundation.

De tematiske prioriteringene i Langtidsplanen for forskning vil med stor sannsynlighet resultere i utlysninger fra Norges forskningsråd på en rekke områder som er relevante for TSO Fellesskap. Samarbeidsprosjekt og innovasjonsprosjekt i offentlig sektor er aktuelle instrumenter, og vi forventer relevante utlysninger særlig innenfor porteføljen *Demokrati og global utvikling*. Banebrytende forskning og sentre som SFI, SFF og FKB er også aktuelle.

Eksterne samarbeidspartnere

I NTNU Fellesskap vil det være sentralt å samarbeide med aktører både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt på tvers av fag og sektorer. Det vil være relevant å søke samarbeid med aktuelle fagmiljøer i akademia og instituttsektoren både nasjonalt og internasjonalt. Videre kan nasjonale aktører (som Statsforvalteren, Kommunenes Sentralforbund (KS), Innovasjon Norge, DOGA: Design og arkitektur Norge, Riksantikvaren) og aktører på det regionale nivå (fylkeskommuner, helseforetak) og lokale nivå (kommuner, inkludert Universitetskommunesamarbeidet med Trondheim, Ålesund og Gjøvik og Universitetsskolesamarbeidet i Trondheim Museene i Trøndelag, medier, og kunstinstitusjoner) bidra til å løse aktuelle problemstillinger. Frivillige organisasjoner (NGOs) samt kommersielle aktører/privat næringsliv kan også være aktuelle samarbeidspartnere. Internasjonalt kan det være aktuelt med samarbeid med blant andre Unicef, WHO, OECD og FN som har tema som NTNU Fellesskap fokuserer på i sine målsettinger og arbeid, og som NTNU har allerede godt samarbeid med.

Relevans for NTNUs utdanninger

Målsettingen til NTNU Fellesskap er foreslått til å handle om å utvikle kunnskap for å forstå og utvikle samfunnsmessige, kulturelle, stedsforankrede og teknologisk medierte fellesskap som fremmer livskvalitet, tillit, solidaritet og nødvendig omstilling i møte med de store samfunnsutfordringene. Kunnskapen som forskes frem i NTNU Fellesskap har derfor høy relevans for de fleste av NTNUs utdanninger på alle nivå både innenfor samfunns- og humanvitenskapene og de teknisk-naturvitenskapelige. Kunnskapen vil være relevant for undervisning på bachelor- og masterstudier,

ved ph.d.-programmer og NTNUs etter- og videreutdanninger. Ved at NTNU Fellesskap løfter frem et sterkt transdisiplinært og tverrfaglig perspektiv gjennom samfunnsutfordringene og problemstillingene, vil vi løfte frem mulighetene for å se hvordan dette også kan gjenspeiles i utdanningene. Med dette vil også denne kunnskapen kunne bidra til å utdanne studenter som vil kunne se sin disiplin eller profesjon i sammenheng med andres perspektiver og sammenhenger. Dette er viktig kunnskap da samfunnsutfordringene i NTNU Fellesskap ikke kan løses av enkelte disipliner og profesjoner, men sammen. I tillegg er kunnskapen relevant for Eksperter i team, Fremtidens teknologistudier, Fremtidens HUMSAM-studier og NTNUs Entreprenørskole. Det vil være nyttig/viktig med en gjennomgang av studie- og emneporteføljen med utgangspunkt i langtidsplanene for forskning og utdanning og de faglige prioriteringene i NTNU Fellesskap.

Hvordan kan kunnskapen som utvikles tas i bruk?

Som signalisert i strategien «Kunnskap for en bedre verden», skal NTNU bidra til å løse de store samfunnsutfordringene knyttet til menneskelig verdighet og bærekraftig samfunnsutvikling. Med sin unike kombinasjon av å være et breddeuniversitet med en teknisk-naturvitenskapelig hovedprofil, er NTNU særlig godt posisjonert til å bli en premissleverandør i den omstillingen som må til. Viktige nøkkelord i den forbindelse er «tillit», «solidaritet» og «fellesskap», som er selve grunnpilarene i demokratiske samfunn. NTNU Fellesskap har som mål å være handlingsorientert, noe som betyr at kunnskapen som utvikles skal bidra til ønsket utvikling og endringer i samfunnet, til fellesskapets beste, for nåværende og framtidige generasjoner. Dette innebærer å stimulere til å benytte forskningsdesign som inkluderer tett samarbeid med et bredt spekter mulige samarbeidspartnere på tvers av sektorer og samfunnsområder (i akademia, frivillig, offentlig og privat sektor).

Én av NTNUs sentrale oppgaver er å utvikle det teknologiske grunnlaget for fremtidens samfunn. Problemer som klimakrisen, nasjonale og globale helseutfordringer, voksende økonomisk og sosial ulikhet, krig og politisk uro, er imidlertid for innfløkte og komplekse til at teknologi alene kan løse dem. Omstilling krever endring i menneskelig atferd og sosiale systemer. Dette gjelder også omstilling som avhenger av teknologiske løsninger, som må understøttes av kunnskap om sosiale og kulturelle prosesser for å kunne lykkes. Det er også interessant å benytte [EUs fremsyn \(foresight\)](#) strategi som går ut på å utforske, forutse og forme fremtiden for å bidra til å bygge opp og bruke kollektiv intelligens på en strukturert og systematisk måte for å forutse utviklingen. Strategisk fremsyn, på den annen side, har som mål å integrere fremsyn i EUs politikkutforming. Strategisk fremsyn bygger på kollektiv intelligens på en strukturert og systematisk måte for å utvikle mulige omstillinger, forberede EU på å motstå kriser og forme den fremtiden vi ønsker.

Kunnskapen som utvikles i NTNU Fellesskap skal bidra til utforming av utdanning, forskning og innovasjon som fremmer fellesskap og universitetets rolle som en kritisk og demokratisk samfunnsaktør. Gjennom utvikling av forskningsbasert kunnskap om forutsetninger for en demokratisk samfunnsutvikling, vil NTNU Fellesskap ivareta behov for kunnskap som er anvendbar for å omstille samfunnet i en mer bærekraftig retning samtidig som man ivaretar ulike behov og grupper i samfunnet. Dette krever transdisiplinær og tverrfaglige tilnærminger til bruk innen flere områder, som blant annet:

- System- og tjenesteinnovasjoner som er mer rettferdige og bærekraftige, og som bidrar til å mobilisere ressurser på tvers av alle sektorer i velferdssamfunnet. Dette gjelder også utvikling av teknologiske, økonomiske, demokratiske og bærekraftige innovasjoner
- Kultur- og kunstinnovasjoner som åpner nye perspektiver på fremtid, fortid og samtid, og som bidrar til kreative og inkluderende løsninger som åpner nye handlingsrom
- Demokratisk innovasjon som fokuserer å inkludere og myndiggjøre grupper som ellers ikke deltar
- Stedsbasert innovasjon og utvikling som fokuserer på å utvikle bærekraftige (lokal)samfunn

- Omstillinger av økonomiske systemer som sikrer bærekraftig utvikling og livskvalitet for nåværende og framtidige generasjoner
- Bidra til utforming av politikk og institusjoner som fremmer fellesskap

Bærekraft, muliggjørende teknologier og globalt perspektiv

Bærekraft

I Brundtland-kommisjonens ånd, er NTNU Fellesskap forankret i den helhetlige forståelsen av bærekraft som inkluderer alle de tre dimensjonene: økologisk, sosial og økonomisk. Den fokuserer på betydningen av de sosiale og relasjonelle aspektene ved bærekraft som er avgjørende for å operasjonalisere de to andre dimensjonene (økologisk og økonomisk). I tillegg fremhever NTNU Fellesskap ytterligere to dimensjoner av kultur og historie som essensielle for en kontekstualisert forståelse av bærekraft. Bærekraftig omstilling krever engasjement og kollektiv handling fra alle sektorer og grupper i samfunnet. Store ulikheter i samfunnet virker mot sin hensikt i forhold til den rettfærdige og transformativ omstillingen vi sikter den inn mot. NTNU Fellesskap holder prinsippet om «Leave No One Behind» sentralt i sin konseptualisering og vil samarbeide med de andre TSOene for å sikre at bærekraft er et tverrsektorielt og tverrfaglig engasjement ved NTNU. På den måten vil også NTNU Fellesskap svare direkte på behov for kunnskap og handling i «[The Decade of Action](#)».

Muliggjørende teknologier

NTNU Fellesskap identifiserer teknologi som ett av fire temaområder for å forstå og utvikle fellesskap i samfunnet. Teknologien spiller en muliggjørende rolle for å bygge samfunnsmessige, kulturelle og stedsforankrede fellesskap, og kan samtidig skape nye former for teknologisk medierte fellesskap. Nye teknologier som kunstig intelligens, gjennom uforsvarlig bruk, kan også bidra til konflikter og desinformasjon som kan være ødeleggende for tillit og deltakelse i samfunnsprosesser. Spesielt digital teknologi og medier kommer til å være avgjørende for å adressere de utfordringene identifisert her, den nødvendige omstillingen som blir påkrevd og for de løsningene for å fremme fellesskap. Det er spesielt viktig å forstå og bygge bro til nye områder som AI og maskinlæring, utvikling av bærekraftig IT, sikkerhet og pålitelighet og autonome systemer.

Globalt perspektiv

Ulikheter og konflikter knyttet til ulikhet er på ingen måte begrenset av nasjonale grenser. Den vedvarende ulikheten mellom det globale nord og sør medfører en rekke utfordringer knyttet til for eksempel migrasjon, konflikt mellom nasjoner og befolkningsgrupper og bærekraft. Dette kan medføre økt polarisering, svekket tillit til demokratiske styringsformer globalt sett og en rekke utfordringer i forhold til å takle globale problemer som klimaendringer, tap av biologisk mangfold mm. Å løse disse utfordringene krever både teknologiske løsninger, men også kunnskap rundt hvordan disse kan implementeres og tas i bruk uten å øke sosial ulikhet og bidra til konflikt og splittelse av fellesskapet (som for eksempel illustrert utfordringer rundt etablering av vindkraft). Videre kan teknologiske utviklinger, som for eksempel kunstig intelligens, medføre store endringer for hvordan fellesskap skapes, oppleves og agerer. Å følge etableringen av ny teknologi tett med et fokus på fellesskap kan bidra til å sikre at ny teknologi kommer fellesskapet til gode, og til å kunne forutse og løse eventuelle problemer som teknologien medfører. NTNU Fellesskap identifiserer utfordringer knyttet til ulikhet, konflikt og økonomiske kriser på lokalt og globalt nivå og tar en solidarisk posisjon i håndteringen av globale utfordringer. Vi foreslår at NTNU Fellesskap konseptualiserer samfunnsutfordringer som økt migrasjon, sosial og fysisk polarisering, ulik tilgang til teknologi og fordeling av virkninger av klimaendringer som en del av globale sosiale, økologiske, økonomiske, politiske og kulturelle prosesser. Det er derfor behov for kunnskap som kan omsettes til handling i et komplekst utfordringsbilde, der handlinger og innsatser avhenger av adaptive og kultursensitive løsninger tilpasset ulike steder og ulike

sosio-politiske kontekster. I et globalt perspektiv er et mål at NTNU Fellesskap, i samhandling med de øvrige satsingsområdene, kan bidra til å understøtte den aksjonsorienterte framtidspakten for fremtiden som skal utvikles fram mot FNs «Summit for the Future» i 2024, med fokus på globale fellesskap og solidaritet mellom nåværende og framtidige generasjoner ([Forente Nasjoner, 2022](#)).

Faglige overlapp med de andre TSOer

Ved at alle satsingsområdene er tverrfaglige og orientert mot store og komplekse samfunnsutfordringer vil det oppstå faglige overlapp. Dette er i utgangspunktet ikke et problem. Det blir viktig likevel å se på hva som også skiller de ulike TSOene fra hverandre, samtidig som det blir viktig å se på hvordan de ulike TSOene kan bidra til å utløse faglige synergier av betydning for kvalitet, relevans og måloppnåelse.

En foreløpig kartlegging av satsingsområdene viser disse sannsynlige grensesnittene i forhold til våre fokusområder:

NTNU Fellesskap og NTNU Helse og livsvitenskap

NTNU Fellesskap og NTNU Helse og livsvitenskap kompletterer hverandre uten direkte faglig overlapp. NTNU Helse og livsvitenskap inkluderer en bred forståelse av hva som påvirker menneskers helse og hvordan sykdom kan forebygges gjennom følgende tre prioriterte fokusområder; (1) Sunne livsløp, (2) Verdibaserte helsetjenester og (3) Én helse. Videre har NTNU Helse og livsvitenskap et generasjonsperspektiv, og setter søkelyset på forutsetninger for god helse og livskvalitet gjennom livet, med et særlig fokus på store helseutfordringer som psykisk uhelse, fedme, demens, muskelskjelettplager mm. Med en tverrfaglig inngang til å forstå menneskets helse i kontekst av natur, miljø og det teknologiske samfunnet, tas det videre sikte på å finne løsninger som kan bidra til mer helsefremming og forhindre sykdom.

NTNU Fellesskap berører også fagområder som natur, miljø, teknologi, tjenester, ulikhet og livskvalitet, men i motsetning til NTNU Helse og livsvitenskap, som har et særlig fokus på å løse de store samfunnsutfordringene på helseområdet, retter NTNU Fellesskap seg mot å forstå og utvikle samfunnsmessige, kulturelle, stedsforankrede og teknologisk medierte fellesskap, som fremmer livskvalitet, tillit, solidaritet og nødvendig omstilling i møte med fire samfunnsutfordringene (1) Tillit og demokrati, (2) sosial ulikhet og utenforskap, (3) omstilling av velferdsstaten og (4) klimaendringer og miljø. Det er potensiale for samarbeid inn mot flere av fagområdene, og spesielt i forhold til tjenester, teknologi, sosial ulikhet og livskvalitet.

NTNU Fellesskap og NTNU Energi

NTNU Fellesskap og NTNU energi kompletterer hverandre uten direkte faglig overlapp, men henger særlig sammen gjennom forebygging og håndtering av energi – og levekostnadskriser, samt rettfærdig fordeling av mobilitet, transport og muligheter for utvikling av stedsbaserte fellesskaper.

NTNU Fellesskap og NTNU Samfunnssikkerhet og beredskap

NTNU Fellesskap og NTNU Samfunnssikkerhet og beredskap kompletterer hverandre uten direkte faglig overlapp. Det er samarbeidsmuligheter spesielt når det gjelder følgende områder: den liberale verdensorden i endring, kritisk infrastruktur og samfunnsfunksjoner, samt klimatilpasning og bærekraft.

NTNU Fellesskap og NTNU Hav og kyst

NTNU Fellesskap og NTNU Hav og kyst kompletterer hverandre uten direkte faglig overlapp, men kan kobles sammen gjennom fellesskaper mellom mennesker og natur, og grønn og rettferdig omstilling av økonomiske systemer. NTNU Hav og kyst løfter også frem samfunnsutfordringer og problemstillinger som handler om kulturelle fellesskap, sirkulærøkonomi og kystfellesskap som påvirker klima, steder og menneskers liv, nå og i fremtiden.